

**Μουσειοπαιδαγωγική
Museum Education**

**SYLLABUS
Vellum Global Educational Services
Έκδοση 1**

Πνευματικά Δικαιώματα

Το παρόν έγγραφο αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της Vellum Global Educational Services και όλα τα δικαιώματα είναι κατοχυρωμένα και προστατευμένα από την Ελληνική και Ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή του σχετικού εγγράφου, είτε μέρους είτε όλου, χωρίς την έγγραφη έγκριση της Vellum Global Educational Services. Η διάθεσή του επιτρέπεται μόνο ως αυτούσιου και για ενημερωτικούς σκοπούς.

Αποκήρυξη Ευθυνών

Η Vellum Global Educational Services προετοιμάζοντας το παρόν σχήμα πιστοποίησης και διενεργώντας συστηματικούς ελέγχους ώστε να καλύπτει την εγκυρότητα του περιεχομένου του, καμία ευθύνη ωστόσο δεν φέρει για οποιαδήποτε ζημία προκύψει από την χρήση του παρόντος είτε κατά τμήμα είτε κατά όλο.

Το περιεχόμενο του παρόντος είναι δυνατόν να τροποποιηθεί ή καταργηθεί όποτε κριθεί απαραίτητο και χωρίς προηγούμενη ενημέρωση.

Εξεταστέα Ύλη

Η εξεταστέα ύλη ανακοινώνεται στο δικτυακό τόπο της Vellum Global Educational Services, **www.vellum.org.gr**, ο οποίος είναι και ο μόνος που αναγνωρίζεται από την εταιρεία ως σημείο ενημέρωσης των ενδιαφερομένων.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1.1 Πιστοποίηση στο Αντικείμενο «Μουσειοπαιδαγωγική»	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ	5
2.1 Σκοπός	5
2.2 Δομή του Πιστοποιητικού	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΕΑΣ ΥΛΗΣ	7
3.1 Αντικείμενα αξιολόγησης και κριτήρια απόδοσης.....	7
3.2 Περιεχόμενα εξεταστέας ύλης.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Πιστοποίηση στο Αντικείμενο «Μουσειοπαιδαγωγική»

Το γνωστικό αντικείμενο της “Μουσειοπαιδαγωγικής» ασχολείται με μια σειρά από γνώσεις και δεξιότητες που σχετίζονται με τη σύνδεση του μουσείου με την εκπαίδευση και την παιδαγωγική διαδικασία. Αφορά σε κλάδους της παιδαγωγικής αλλά και της μουσειολογίας μέσα από τον συγκερασμό των δύο αυτών στη Μουσειοπαιδαγωγική επιστήμη.

Απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, σε φοιτητές παιδαγωγικών τμημάτων, σε ξεναγούς και εργαζόμενους στον τομέα των μουσείων και σε καθέναν που επιθυμεί να γνωρίσει το μουσείο και να κατανοήσει τον εκπαιδευτικό του πλούτο.

Συγκεκριμένα η πιστοποίηση περιέχει την εξής ύλη:

1. Εισαγωγή στη μουσειοπαιδαγωγική
    - A. Ιστορία και εξέλιξη του μουσείου
    - B. Ο ρόλος της μουσειοπαιδαγωγικής στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό
  2. Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτικοί μέθοδοι
    - A. Θεωρίες μάθησης που εφαρμόζονται στη μουσειοπαιδαγωγική
    - B. Πρακτικές μέθοδοι εκπαίδευσης και διδακτικής σε ένα μουσείο
  3. Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού
  4. Σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο μουσείο
  5. Ένταξη ατόμων με αναπηρίες στο μουσείο
    - A. Ανάλυση της έννοιας της ένταξης
    - B. Σχεδιασμός μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων για άτομα με αναπηρίες:
  6. Οι νέες τεχνολογίες στο μουσείο και τη μουσειοπαιδαγωγική
  7. Η διαπολιτισμική διάσταση του μουσείου
  8. Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα για κοινωνικά ευπαθείς ομάδες
  9. Δράσεις σε μουσεία ανά την Ελλάδα και το εξωτερικό
- Η εξεταστέα ύλη και οι εξετάσεις διατίθενται στα Ελληνικά.

Τα εξεταστικά κέντρα για να διεξάγουν εξετάσεις για το συγκεκριμένο σχήμα πιστοποίησης της Vellum, πρέπει να έχουν τον κατάλληλο εξοπλισμό και το λογισμικό που χρειάζεται για την αξιολόγηση των υποψηφίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ

2.1 Σκοπός

Σκοπός του πιστοποιητικού είναι να εξετάσει βασικές γνώσεις και δεξιότητες για θέματα που σχετίζονται με τη Μουσειοπαιδαγωγική επιστήμη. Όπως την μουσειακή εκπαίδευση, την επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγικής και η σύνδεσή της με την εκπαιδευτική πραγματικότητα και τη δια βίου μάθηση και τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσεία.

2.2 Δομή του πιστοποιητικού

Ο Υποψήφιος για να αποκτήσει το Πιστοποιητικό εξετάζεται σε όλες τις ενότητες. Οι ενότητες που διατίθενται στο πιστοποιητικό, είναι οι παρακάτω:

Ενότητα εφαρμογής	Κατάσταση	Διάρκεια
1. Εισαγωγή στη μουσειοπαιδαγωγική	Βασική Ενότητα	45 λεπτά θεωρητική εξέταση
2. Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτικοί μέθοδοι	Βασική Ενότητα	
3. Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού	Βασική Ενότητα	
4. Σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων	Βασική Ενότητα	
5. Ένταξη ατόμων με αναπηρίες στο μουσείο	Βασική Ενότητα	
6. Οι νέες τεχνολογίες στο μουσείο και τη μουσειοπαιδαγωγική	Βασική Ενότητα	
7. Η διαπολιτισμική διάσταση του μουσείου	Βασική Ενότητα	
8. Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα για κοινωνικά ευπαθείς ομάδες	Βασική Ενότητα	
9. Δράσεις σε μουσεία ανά την Ελλάδα και το εξωτερικό	Βασική Ενότητα	

Η βάση ερωτήσεων (QDB) αποτελείται από 105 κρυπτογραφημένες με σύγχρονο αλγόριθμο (MD5) ερωτήσεις και πιθανές απαντήσεις (δολώματα).

Το εξεταστικό σύστημα της Vellum ακολουθεί την τυχαία λήψη 30 ερωτήσεων από το σύνολο των παραπάνω ενοτήτων εφαρμογής, διαδικτυακά, χωρίς την ενδιάμεση παρεμβολή τρίτου μέρους, και τις ανακατεύει. Από τις 30 αυτές ερωτήσεις, επιλέγει ισόποσα εύκολες, Μέτριες και Δύσκολες.

Αυτές οι γνώσεις εξετάζονται στον υπολογιστή με τη μορφή ερωτήσεων πολλαπλών επιλογών.

Για να πάρει το πιστοποιητικό ο υποψήφιος θα πρέπει να επιτύχει στην εξεταστική διαδικασία πιστοποίησης, με ποσοστό επιτυχίας 70%, στο σύνολο των ενοτήτων. Επισημαίνεται πως σε περίπτωση αποτυχίας, ο κάθε υποψήφιος έχει δικαίωμα επανάληψης της εξεταστικής διαδικασίας.

Εξέταση σε Εξεταστικό Κέντρο: Στις περιπτώσεις υποψηφίων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, **όπως κάποιες από αυτές αναφέρονται στο Ν.3699/2008 (ΦΕΚ 199Α)**, η εξέταση διεξάγεται κατά περίπτωση όπως περιγράφεται πιο κάτω.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει:

1. Να ενημερώσει έγκαιρα το εξεταστικό κέντρο, προκειμένου να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες προμήθειας του ειδικού εξοπλισμού που ενδεχομένως χρειαστεί, για τον δεύτερο επιτηρητή που θα πρέπει να ορισθεί, καθώς και για την εύρεση ή τον ορισμό του κατάλληλου ατόμου που θα λειτουργήσει ως βοηθός/γραφέας, ο οποίος δεν θα πρέπει να συμμετείχε σε οποιαδήποτε πιθανή εκπαιδευτική διαδικασία με τον υποψήφιο.
2. Να προσκομίσει βεβαίωση που χορηγείται με γνωμάτευση Υγειονομικής Επιτροπής ή από Κρατικό Νοσηλευτικό Ίδρυμα ή από το αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο, στην οποία πρέπει να αναγράφεται η πάθηση.

Συγκεκριμένα οι «εξεταζόμενοι»:

- α. που έχουν σοβαρά προβλήματα ακοής (κωφοί, βαρήκοοι) σε ποσοστό 67% και πάνω εξετάζονται κανονικά με την παρουσία ατόμου που γνωρίζει τη νοηματική μέθοδο για την παροχή οδηγιών και διευκρινήσεων προς τον εξεταζόμενο.
- β. που έχουν αδυναμία αντίληψης των χρωμάτων, όλες οι ερωτήσεις που αφορούν σε χρώματα, αναφέρονται και ονομαστικά στο ζητούμενο χρώμα. Για την ορθή απάντηση στην αντίστοιχη ερώτηση οι εξεταζόμενοι επιτρέπεται να χρησιμοποιήσουν τις ετικέτες των χρωμάτων που εμφανίζονται στα αντίστοιχα μενού.
- γ.1 που είναι τυφλοί, σύμφωνα με το ν.958/79 (ΦΕΚ 191 Α) ή έχουν ποσοστό αναπηρίας στην όρασή τους τουλάχιστον 67% ή είναι αμβλύωπες με ποσοστό αναπηρίας στην όρασή τους τουλάχιστον 67%, ή

γ.2 έχουν κινητική αναπηρία τουλάχιστον 67% μόνιμη ή προσωρινή που συνδέεται με τα άνω άκρα, ή

γ.3 πάσχουν από σπαστικότητα των άνω άκρων, ή

γ.4 πάσχουν από κάταγμα ή άλλη προσωρινή βλάβη των άνω άκρων που καθιστά αδύνατη τη χρήση τους για γραφή, ή

γ.5 παρουσιάζουν ειδικές μαθησιακές δυσκολίες όπως δυσλεξία, δυσγραφία, δυσαριθμησία, δυσαναγνωσία, δυσορθρογραφία και

γ.6 παρουσιάζουν το φάσμα αυτισμού,

εξετάζονται με τη βοήθεια βοηθού/γραφέα. Ο βοηθός γραφέας διαβάζει τις ερωτήσεις και πληκτρολογεί τις απαντήσεις του εξεταζόμενου.

Σημείωση: Οι «εξεταζόμενοι» της περίπτωσης γ.1 αν δεν υπάρχει εγκατεστημένο ειδικό λογισμικό (Screen magnification software) μπορούν να χρησιμοποιήσουν επίσης από τα Βοηθήματα των Windows τον Μεγεθυντικό φακό.

Σε όλους τους «εξεταζόμενους» παρέχεται επιπλέον χρόνος εξέτασης 30 λεπτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΕΑΣ ΥΛΗΣ

3.1 Αντικείμενα αξιολόγησης και κριτήρια απόδοσης

Ακολουθούν λεπτομέρειες για τις εξεταζόμενες ενότητες. Για κάθε ενότητα, προσδιορίζονται τα σχετικά Αντικείμενα αξιολόγησης για κάθε ενότητα.

Για να προετοιμαστούν πλήρως για τις εξετάσεις, οι υποψήφιοι πρέπει να μπορούν να ικανοποιήσουν όλα τα Αντικείμενα Αξιολόγησης, ενώ κατά την εξεταστική διαδικασία μπορεί να μην εξεταστούν απευθείας σε όλα τα Αντικείμενα Αξιολόγησης.

Οι υποψήφιοι πρέπει να έχουν βασικές γνώσεις χειρισμού του πληκτρολογίου και του ποπτικιού του υπολογιστή, καθώς η εξεταστική διαδικασία διεξάγεται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Σημαντική σημείωση: Όπως περιγράφεται στην αρχή των ξεχωριστών ενοτήτων, από τους υποψηφίους ζητείται να γνωρίζουν όλα τα αντικείμενα αξιολόγησης της εξεταστέας ύλης, προκειμένου να αξιολογηθούν σε μία εξεταστική ώρα, στις ενότητες εφαρμογής.

3.2 Περιεχόμενα εξεταστέας ύλης

Ενότητα 1^η: Εισαγωγή στη Μουσειοπαιδαγωγική

Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται η ιστορική αναδρομή στο μουσείο και η εξέλιξη του μέχρι να φτάσει στη σύγχρονη μορφή του. Η έννοια του μουσείου και η σημασία του για τον πολιτισμό και την εκπαίδευση. Η έννοια της μουσειοπαιδαγωγικής και ο ρόλος της στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

Αντικείμενα Αξιολόγησης
Ορισμός της έννοιας μουσείο
Ιστορική αναδρομή των μουσείων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα
Τα δημόσια και ιδιωτικά μουσεία
Η μουσειοπαιδαγωγική επιστήμη: Ορισμός και σκοποί
Η αξία της μουσειοπαιδαγωγικής
Ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου

Ενότητα 2^η: Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτικές μέθοδοι

Στην προκείμενη ενότητα εξετάζονται οι θεωρίες μάθησης που συνδέονται με την μουσειοπαιδαγωγική. Οι θεωρίες μάθησης που συνδέονται με τον εκπαιδευτικό ρόλο του μουσείου και οι βασικές πρακτικές μέθοδοι εκπαίδευσης και διδακτικής σε ένα μουσείο.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Η κονστρουκτιβιστική θεωρία
Η κοινωνικό- πολιτισμική θεωρία
Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης
Η θεωρία της εμπειρικής μάθησης
Η θεωρία της συμπεριφορικής μάθησης
Εκπαιδευτικές ξεναγήσεις
Διαδραστικά εργαστήρια
Εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολεία
Εκπαιδευτικό υλικό και φυλλάδια στα μουσεία
Ψηφιακές πλατφόρμες και μέσα τεχνολογίας στο μουσείο
Συνεργασία με ειδικούς και καλλιτέχνες
Συμμετοχή στην κοινότητα
Συλλογές και εκθέσεις στα μουσεία με διαθεματική εκπαίδευση
Μουσειοσκευές

Ενότητα 3^η: Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού

Ανάπτυξη του ρόλου του ειδικού εργαζόμενου στο μουσείο, του μουσειοπαιδαγωγού. Ο μουσειοπαιδαγωγός αναλαμβάνει ένα σύνθετο και πολλαπλό ρόλο που απαιτεί γνώσεις, δεξιότητες και χαρακτηριστικά.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Τα επαγγέλματα του μουσείου
Γνώσεις του μουσειοπαιδαγωγού
Δεξιότητες του μουσειοπαιδαγωγού
Επαγγελματικά χαρακτηριστικά του μουσειοπαιδαγωγού
Οι αλλαγές στον εκπαιδευτικό ρόλο του μουσείου

Ενότητα 4^η: Σχεδιασμός εκπαιδευτικών μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων

Στην ενότητα αυτή εξετάζονται τα στάδια ενός ολοκληρωμένου μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος. Τα μέρη μιας δράσης, οι στόχοι, τα μέσα και οι τεχνικές αξιολόγησης μιας εκπαιδευτικής δράσης.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Η στοχοθεσία σε ένα μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα
Η ερμηνεία στο μουσείο και το μουσειακό αντικείμενο
Οι τρεις φάσεις της μουσειοπαιδαγωγικής δράσης

Ενότητα 5^η: Ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στο μουσείο

Στην ενότητα αυτή εξετάζονται ζητήματα σχετικά με την αναπηρία και την ένταξη αλλά και τον αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Οι έννοιες άτομα με ειδικές ανάγκες και άτομα με αναπηρία
Το κοινωνικό και το ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας
Μορφές αναπηρίας
Άτομα με αναπηρίες και κοινωνικός αποκλεισμός
Εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία
Η ένταξη και η σημασία της
Η τέχνη ως εργαλείο κατά του κοινωνικού αποκλεισμού
Τα μουσεία ως ενταξιακά περιβάλλοντα
Προσαρμογή μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων για άτομα με αναπηρίες

Ενότητα 6^η: Η διαπολιτισμική διάσταση του μουσείου

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η διαπολιτισμική διάσταση του μουσείου. Ο τρόπος με τον οποίο το μουσείο μπορεί να συμβάλλει στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την ένταξη πολιτισμικών ομάδων σε κίνδυνο, όπως οι πρόσφυγες.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Οι έννοιες διαπολιτισμικότητα και πολυπολιτισμικότητα
Οι πρόσφυγες ως πολιτισμική ομάδα σε κίνδυνο
Συγκερασμός μουσειοπαιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευση
Οι πρόσφυγες στο μουσείο
Ο ρόλος του εκπαιδευτή στις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες, όπως οι πρόσφυγες
Προκαταλήψεις και στερεότυπα
Τα στάδια εξάλειψης των διακρίσεων
Εφαρμογές της διαπολιτισμικής εκπαίδευση στο μουσείο: Απτά παραδείγματα από προγράμματα μουσείων

Ενότητα 7^η: Οι νέες τεχνολογίες στη μουσειοπαιδαγωγική

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η εισαγωγή και η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο μουσείο και τη μουσειακή εκπαίδευση. Οι νέες τεχνολογίες αποτελούν ένα σύγχρονο και καινοτόμο εργαλείο στα χέρια των μουσειοπαιδαγωγών για τον εμπλουτισμό των μουσειοπαιδαγωγικών δράσεων.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Οι νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση
Οι νέες τεχνολογίες στη μουσειοπαιδαγωγική
Οι τεχνολογίες AR και VR στο μουσείο
Τα οφέλη των νέων τεχνολογιών για τη μουσειακή εκπαίδευση
Μειονεκτήματα και προκλήσεις των νέων τεχνολογιών στη μουσειακή εκπαίδευση
Παραδείγματα εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στα μουσεία

Ενότητα 8^η: Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα για κοινωνικά ευπαθείς ομάδες

Οι κοινωνικά ευπαθείς ομάδες αναφέρονται σε κατηγορίες ατόμων που, λόγω διαφόρων παραγόντων, βρίσκονται σε αυξημένο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, οικονομικής δυσχέρειας, και γενικά δυσκολιών στην ένταξή τους στην κοινωνία. Στην ενότητα αυτή το μουσείο αναδεικνύεται ως ένας χώρος πολιτισμού που μπορεί να προωθήσει την ένταξη τους στην ευρύτερη κοινωνία.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Κοινωνικά ευπαθείς ομάδες: ορισμός
Οι ανάγκες των κοινωνικά ευπαθών ομάδων
Ηλικιωμένοι και μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα
Γυναίκες και μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα
Άστεγοι- Άποροι και μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα
Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα και έγκλειστοι ή αποφυλακισμένοι
Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα και παιδιά που έχουν βιώσει κακοποίηση
Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα για άτομα με εθισμούς που βρίσκονται σε διαδικασία απεξάρτησης

Ενότητα 9^η: Δράσεις σε μουσεία ανά την Ελλάδα και το εξωτερικό

Στα πλαίσια της παρούσας ενότητας παρουσιάζονται σχεδιασμένες εκπαιδευτικές δράσεις σε μουσεία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι συμμετέχοντες αποκτούν μια πλήρη εικόνα ενός εκπαιδευτικού προγράμματος σε μουσείο προκειμένου να μπορούν να σχεδιάσουν και οι ίδιοι.

Αντικείμενα αξιολόγησης
Σχεδιασμός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος
Παρουσίαση των φάσεων ενός ολοκληρωμένου προγράμματος
Επιλογή μέσων και εργαλείων
Ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στο σχεδιασμό
Δημιουργικότητα και πρωτοτυπία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δαλακούρα, Ν., & Τσαούση, Α. (2008). Πολιτισμός-Τέχνες-Διαχείριση Ελεύθερου Χρόνου. Μουσεία. ΓΓΕΕ-Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Desvallées, A. & Mairesse, F. (2014). Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας. Αθήνα: ICOM-Ελληνικό Τμήμα.
- Νικονάνου, Ν., Α. Μπούνια, Α. Φιλίππουπολίτη, Α. Χουρμουζιάδη & Ν. Γιαννούτσου (επιμ.), *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21ο Αιώνα*. Αθήνα: Σύλλογος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/712>
- Νικονάνου, Ν. (2005). Ο ρόλος της μουσειοπαιδαγωγικής στα σύγχρονα μουσεία. *Τετράδια Μουσειολογίας*, (No 2), 18-25.
- Νικονάνου, Ν. (2006). Έκθεμα και επισκέπτης: μορφές επικοινωνίας σε εκθεσιακούς χώρους. Στο Δ. Παπαγεωργίου, Ν. Μπουμπάρης και Ε. Μυριβήλη (Επιμ.), *Πολιτιστική Αναπαράσταση* (σ. 165-185). Αθήνα: Κριτική.
- Νικονάνου, Ν. (2012). *Μουσειοπαιδαγωγική: από τη θεωρία στη πράξη*. Αθήνα: Πατάκη.
- Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλίππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α., & Γιαννούτσου, Ν. (2015). *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21^ο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.
- Hein, G. E. (2006). Museum education. *A companion to museum studies*, 340-352.
- Hein, G. E. (2013). Evaluating teaching and learning in museums. In *Museum, media, message* (pp. 189-203). Routledge.
- Maleuvre, D. (2012). Must museums be inclusive?. *Journal of Educational Media, Memory, and Society*, 4(2), 112-125.
- Oliver, M. (2009). *Αναπηρία και Πολιτική*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Κουρούνη, Ε. Ν. (2022). Μουσεία και ΑμεΑ Προσβαίνουν, συμμετέχουν, εντάσσονται. *Culture-Journal of Culture in Tourism, Art & Education*, 2(2).
- Anderson, M. L. (1999). Museums of the future: The impact of technology on museum practices. *Daedalus*, 128(3), 129-162.
- Camps-Ortueta, I., Deltell-Escobar, L., & Blasco-López, M. F. (2021). New technology in Museums: AR and VR video games are coming. *Communication & Society*, 193-210.